

โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ศน.รัชฎมิ สมสมัย

sornorpoom@gmail.com

www.sornorpoom.wordpress.com

เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2562 ผมมีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมกับคณะอนุกรรมการดำเนินการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตลอดระยะเวลาประมาณ 2 ชั่วโมงที่ผมได้รับฟังความรู้และมุมมองเรื่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ผมเข้าใจ และมองเห็นภาพการทำงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่า แนวทางการขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ควรมีแนวทาง / ขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร?

เป้าหมายชัด ขั้นตอนชัดก็สามารถเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

รายละเอียดที่ผมนำมาถ่ายทอดนี้ เป็นประเด็นที่ผมจับได้ตามความรู้และประสบการณ์เดิมเรื่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผนวกเข้ากับการค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม ผมขออนุญาตมาแลกเปลี่ยนมุมมองกันดีกว่า

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ.2562 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2562 เป็นปีที่ 4 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดความหมายของคำว่า นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอน หรือการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ ซึ่งได้มีการทดลองและพัฒนาจนเป็นที่น่าเชื่อถือว่าสามารถส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการศึกษา และให้หมายรวมถึงการนำสิ่งดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาด้วย

จากความหมายผมวิเคราะห์เห็น keyword อยู่สองส่วนคือ

1. เป็นกระบวนการสอน เป็นสื่อการเรียนการสอน หรือเป็นรูปแบบการบริหาร (ทั้งผู้บริหารและครู)
2. และต้องมีการทดลองและพัฒนาจนเป็นที่น่าเชื่อถือว่าได้ผลจริง ๆ

นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดความหมายของคำว่าพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง พื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

ในระยะแรกประกอบด้วย 6 พื้นที่ ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ เชียงใหม่ ศรีสะเกษ กาญจนบุรี ระยอง สตูล และสามจังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ข้อดังต่อไปนี้

1. คิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่น

2. ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา

3. กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

พระราชบัญญัติได้กำหนดไว้ว่า ในแต่ละพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้มีคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาคณะหนึ่ง จำนวนไม่เกินยี่สิบเอ็ดคน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการผลิต และพัฒนาครู ผู้แทนองค์กรเอกชน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ศึกษาธิการจังหวัดเป็นกรรมการ และเลขานุการ

หน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
 2. ประสานให้หน่วยงานทางการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชน ดำเนินการร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาตามยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงาน ตาม (1)
 3. ประสานให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะให้การสนับสนุนทางเทคนิคในการจัดทำสื่อการสอน จัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ พัฒนาบุคลากร จัดระบบการประเมินและวัดผล และการอื่นที่จำเป็นสำหรับพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
 4. นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
 5. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
 6. จัดให้มีการออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
 7. ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และติดตามสถานศึกษานำร่องเพื่อให้จัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเกิดการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา
 8. เสริมสร้างและเตรียมความพร้อมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในการเป็นสถานศึกษานำร่องหรือในการนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการจัดการศึกษา
 9. เพิ่มขีดความสามารถให้แก่หน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อทำการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาหรือนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้
 10. จัดให้มีการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง
 11. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำการแทนหรือปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการขับเคลื่อนมอบหมาย
 12. รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษารวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต่อ คณะกรรมการนโยบาย
 13. หน้าที่และอำนาจที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของ คณะกรรมการขับเคลื่อน
 14. ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายมอบหมาย
- การดำเนินการตาม (1) (2) (3) (4) และ (10) ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย การออกแบบทดสอบตาม (6) และการประเมินผลตาม (10) ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรตาม มาตรา 24

ในกรณีที่คณะกรรมการขับเคลื่อนเห็นว่าสถานศึกษานำร่องใดมีความพร้อมอาจมอบหมายหน้าที่ และอำนาจตาม (6) ให้แก่สถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการในส่วนของตนได้

เมื่ออ่านวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 4 ข้อ หน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 14 ข้อ จากการรับฟังมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิ และจากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม ผมขอสรุปเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวิชาชีพครูเรามากที่สุดดังนี้ครับ

1. พื้นที่นวัตกรรมศึกษามีนัยสำคัญที่ซ่อนไว้คือ การจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน ในที่นี้คือการใช้จังหวัดเป็นฐานในการขับเคลื่อน (ลดคำกล่าวอ้างที่ระบุว่า ตัดและสวมใส่เสื้อโหลกันทั่วประเทศ)

2. พื้นที่นวัตกรรมศึกษาให้อิสระโรงเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (ปลดล็อก) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานวิชาการ อิสระภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (ลดคำกล่าวอ้างที่ระบุว่า สิทธิในการคัดเลือกครู สิทธิในการบริหารงบประมาณ สิทธิในการซื้อสื่อ ตำราเรียนที่ตรงกับความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริง)

3. วัตถุประสงค์กำหนดว่า “คิดค้นและพัฒนาวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา” คำว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ปัจจุบันควรขยายขอบเขตให้มากกว่า K A P (มาตรฐานและตัวชี้วัด) แต่ควรหมายถึง สมรรถนะ เนื่องจากสมรรถนะคือผลรวมของ K A P และแรงจูงใจ (รายละเอียดในเรื่องสมรรถนะ ผมได้เขียนมาแล้ว 3 ตอนติดต่อกันเมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา รบกวนอ่านย้อนหลังครับ)

แต่อาจารย์ผู้มีพระคุณของผมได้ให้คำนิยามของคำว่าสมรรถนะที่ชัดเจนและจับต้องได้คือ สมรรถนะหมายถึง ความฉลาดในการใช้ชีวิต เช่น รถเสียต้องทำอย่างไร? หลงทางต้องทำอย่างไร? มีเงินเท่านี้จะซื้อของอย่างไรให้คุ้มค่า? เลือกซื้ออาหารอย่างไรไม่ให้ท้องเสีย? แต่สิ่งที่ละเอียดไม่ได้คือ คุณธรรม / จริยธรรม

ส่วนการเรียนแล้วได้เกียรตินิยม ได้เกรดเฉลี่ย 3.50 แต่ไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้นั้น คงไม่สอดคล้องกับความหมายของสมรรถนะ (เท่าไร)

4. เมื่อเป้าหมายสุดท้ายเรื่องของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามีความกว้างขึ้น ลึกขึ้น และมุ่งเน้นไปที่สมรรถนะมากขึ้น ดังนั้น กระบวนการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ (ข้อ 4) กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม (ข้อ 5) และกระบวนการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (ข้อ 6)

ทั้งสามกระบวนการนั้นจึงต้องมีการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ ขออนุญาตใช้คำว่า OLE Disruption

O : Objective คือเป้าหมายปลายทางที่ต้องการให้นักเรียนเกิด พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใช้คำว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่ผมคิดว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก็คือสมรรถนะของนักเรียนนั่นเอง

L : Learning คือการจัดการเรียนการสอนของครู ที่ควรเปลี่ยนจากเนื้อหาในตำรามาเป็นการใช้เนื้อหาจากสถานการณ์หรือบริบทรอบ ๆ ตัวมาเป็นสิ่งเร้าควบคู่ไปกับการสอนแบบ Active Learning ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะ (O)

E : Evaluation คือการประเมินผลว่านักเรียนเกิดสมรรถนะที่กำหนดไว้ในขั้นตอน O มากน้อยเพียงใด ถ้านักเรียนเกิดสมรรถนะตามที่กำหนด เราจะพัฒนาสมรรถนะให้ดีขึ้นได้อย่างไร และถ้านักเรียนไม่เกิดสมรรถนะตามที่เรากำหนด เราจะวิธีแก้ไข / พัฒนาได้อย่างไร ยืนยันเสมอว่า การประเมินในลักษณะนี้ต้องเป็นการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียน ไม่ใช่ เพื่อตัดสินนักเรียน

เหตุการณ์สมมติ เช่น

O : นักเรียนชั้น ม.3 สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และขายผลิตภัณฑ์นั้นผ่านสื่อ online ได้

L : ให้นักเรียนค้นคว้า อภิปราย และปฏิบัติจริงร่วมกันว่า นักเรียนมีเวลา 15 วัน สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และสามารถนำผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ไปเสนอขายผ่านสื่อ online ได้อย่างน้อย 3 ชิ้น ภายใต้เงื่อนไข เช่น ต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบ สามารถใช้ได้จริง และขายผ่านสื่อ online ได้

ขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้รู้จักท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริงว่า ท้องถิ่นเรานั้นมีของดีที่ซ่อนอยู่ อะไรบ้าง? นักเรียนจะได้เรียนรู้ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบอย่างไรให้โดนใจผู้ค้า? นักเรียนจะได้เรียนรู้ขั้นตอนการขายของผ่านสื่อ online กระบวนการกลุ่ม การทำบัญชีรายรับรายจ่าย ผนวกกับการเรียนรู้เรื่องกฎหมายภาษี

นำสถานการณ์หรือบริบทรอบ ๆ ตัวมาเป็นสิ่งเร้าควบคู่ไปกับการสอนแบบ Active Learning นี่คือการเรียนการสอนที่ควรเป็นในยุคปัจจุบัน (PISA เขาก็ถามเรื่องรอบ ๆ ตัวครับ)

E : ครูกับนักเรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินในแต่ละขั้นตอน เช่น ขั้นตอนการค้นคว้า เราจะมีเกณฑ์การประเมินอย่างไร โดยวิธีใด? ขั้นตอนการอภิปราย เราจะมีเกณฑ์การประเมินอย่างไร โดยวิธีใด? และขั้นตอนการปฏิบัติจริง เราจะมีเกณฑ์การประเมินอย่างไร (ต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบ สามารถใช้ได้จริง และขายผ่านสื่อ online) โดยวิธีใด?

คำถามชวนคิดครับว่า ขั้นตอนการประเมินจากการปฏิบัติจริงนั้น ควรให้ใครประเมินระหว่าง ครู / นักเรียน / ผู้ปกครอง / พ่อแม่ค้าตัวจริง หรือลูกค้าตัวจริง

ชีวิตจริงของนักเรียนต้องเรียนรู้และให้ความสำคัญกับคำว่า การประเมินเพื่อพัฒนา

5. ปรับลักษณะข้อสอบ Onet จาก 4 วิชาหลัก ให้เหลือเพียงฉบับเดียว แต่มุ่งเน้นไปที่การประเมินสมรรถนะ เมื่อเป้าหมายเปลี่ยน การเรียนการสอนก็ต้องเปลี่ยน การวัดและประเมินผลก็ต้องเปลี่ยนเช่นกัน

ชีวิตจริงของนักเรียนไม่ได้มีแค่ปรนัยแบบ 4 ตัวเลือก แต่ควรมีทั้งปรนัย (ในบางเรื่อง) และอัตนัย (ในบางเรื่อง) ควบคู่กันไป แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ นักเรียนจะนำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง / ผลิตภัณฑ์ได้อย่างไร

6. ทักษะคิดเชิงบวก (Growth Mindset) และความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในจังหวัดที่เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พยายามคิดและเชื่อเสมอว่า นักเรียนทำได้ นักเรียนทำได้ และนักเรียนทำได้

7. keyword ที่ซ่อนอยู่ในความหมายคำว่า นวัตกรรมการศึกษา เราทุกคนมีความเข้าใจตรงกันหรือยัง?

8. จากวัตถุประสงค์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้ง 4 ข้อ มีโอกาสสำเร็จได้ภายใน 7 ปี แต่เรื่องการลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา ผมคิดว่าอาจต้องใช้เวลามากกว่าอายุของพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่กำหนดไว้ที่ 7 ปี

9. สมรรถนะของนักเรียน หลักสูตรปี 2551 ก็ได้กำหนดไว้ ด้วยภาระหน้าที่ ทำให้เราอาจจะมองข้ามไป ท้ายนี้ ขออนุญาตใช้คำพูดของ ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ที่ได้เคยมาบรรยายเรื่อง พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เมื่อวันที่ 30 - 31 มกราคม 2562 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ ที่กล่าวว่า “การปฏิรูปการศึกษาจะใช้แบบสั่งการไม่ได้ ต้องสื่อสารให้เข้าใจพร้อมทั้งลงมือทำให้เห็น” พื้นที่นวัตกรรมศึกษาก็เช่นกัน

ขอเคารพด้วยจิตคารวะในความเพียร
ณ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่
24 ธันวาคม 2562